

‘નિયમસાર’ ગાથા-૪૮. થોડું ચાલ્યું છે.

મૂળમાં સાર તો પહેલી જ કળશ ટીકા છે ને? ‘નમઃ સમયસારાય’ પહેલો જ કળશ. ‘સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે’ એ અનુભૂતિથી પ્રકાશમાન થાય એવો છે. માંગળીકનો પહેલો જ કળશ. ‘નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે। ચિત્ત્વભાવાય ભાવાય’ આત્મા અંતરના અનુભવથી પ્રકાશમાન થાય છે. બીજો કોઈ એનો ઉપાય નથી. ભલે બીજી લાખ વાત કરે, ‘લાખ વાતની વાત..’ આવે છે ને ઢાળમાં? ‘નિશ્ચય ઉર આણો, છોડી જગત દ્વંદ્વંદ્વ..’ દ્વૈતપણું પણ છોડો. ‘નિજ આતમ ઉર ધ્યાવો.’ અંદર નિજ આત્મા પરમાત્મસ્વરૂપે બિરાજમાન છે એને ધ્યાવો, એનું ધ્યાન કરો. એનું લક્ષ કરીને તેમાં રમો. એ આખા બાર અંગનો કહેવાનો સાર આ છે.

એ અહીં કહે છે, કે ‘જેવી રીતે લોકાગ્રે સિદ્ધપરમેષ્ઠી ભગવંતો નિશ્ચયથી પાંચ શરીરના પ્રપંચના અભાવને લીધે ‘અશરીરી’ છે,...’ સિદ્ધમાં પાંચ શરીરના પ્રપંચ નથી. આહાહા...! શરીરને પ્રપંચ કહ્યું છે. ‘નિશ્ચયથી નર-નારકાદિ પર્યાયોના ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે...’ નારકી અને નારકીની ગતિ અને મનુષ્યગતિ, એનો ત્યાગ અને એનું ગ્રહણ, એ સ્વરૂપમાં નથી. આહાહા...! પર વસ્તુનો ત્યાગગ્રહણ તો એના સ્વરૂપમાં છે જ નહિ. રજકણથી માંડીને વૈમાનિક દેવની રિદ્ધિ કે દુનિયાની કોઈપણ સંપદા નહિ. પોતા સિવાય કોઈ પરચીજના ગ્રહણ અને ત્યાગ રહિત એનો સ્વભાવ છે. આહાહા...! આકરી વાત! અનંતમાં રહેવું અને અનંતના ગ્રહણત્યાગરહિત છે. અનંત પદાર્થમાં રહે છે, ક્ષેત્ર એક. ક્ષેત્ર એક નથી. ક્ષેત્ર પણ જુદા-જુદા છે. આકાશની અપેક્ષાએ એક ક્ષેત્ર કહેવાય. આહાહા...! જુદે જુદી ચીજ. પોતામાં પરનું કાંઈ નથી.

એ અહીં કહે છે, ‘ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે ‘અવિનાશી’ છે,...’ આહાહા...! રાગનો ત્યાગ અને સ્વરૂપનું ગ્રહણ, એનો પણ એમાં અભાવ છે. આહાહા...! ગજબ વાત છે. આ

વસ્તુ લીધી અને મેં મૂકી એ તો એની વસ્તુમાં જ નથી. આત્મા સિવાય અનંત ચીજ, તેને આત્મા સ્પર્શતો નથી, ચુંબતો નથી અને લે-મૂકે એવું તો એમાં છે જ નહિ. આહાહા...! ગજબ વાત! અનંત પદાર્થની મધ્યમાં રહ્યો થકો પર ચીજને સ્પર્શતો નથી. અને પરના ગ્રહણત્યાગ તો એનામાં છે જ નહિ. એવી ત્યાગઉપાદાનશૂન્યત્વ શક્તિ છે. એ ઉપરાંત રાગ, ત્યાગ અને સ્વરૂપનું ગ્રહણ એ પણ યથાર્થમાં નથી. આહાહા...! ગજબ વાત! ચીજ ક્યાં પડી છે અને પરિભ્રમણ ક્યાં કરી રહ્યો છે?

અહીં એ કહે છે, ‘નર-નારકાદિ પર્યાયોના...’ દેવ આદિ પર્યાયોના ‘ત્યાગગ્રહણના અભાવને લીધે ‘અવિનાશી’ છે,...’ આહાહા...! ગતિમાત્રનું ગ્રહણ અને ત્યાગ. જે ગતિ છે એ પર્યાયમાં, હોં! ગતિ એટલે આ નહિ. આ મનુષ્યગતિ નહિ. આ કાંઈ મનુષ્યગતિ નથી. આ તો મનુષ્ય શરીર છે. એ તો પારિણામિકભાવે જડ ચીજ સ્વયંસિદ્ધ સ્વતંત્ર છે. એની તો અહીં વાત પણ નથી. એના ત્યાગગ્રહણની વાત પણ નથી. અંતરમાં રાગ અને દ્વેષ, એનો ત્યાગ અને સ્વરૂપનું ગ્રહણ, એથી પણ પ્રભુ શૂન્ય છે. આહાહા...! સિદ્ધમાં જેમ ત્યાગગ્રહણનો અભાવ છે, એવો જ ભગવાનઆત્મા... આહાહા...! વિકારનો ત્યાગ અને નિર્વિકારી ચીજનું ગ્રહણ, એ ચીજ સદા ગ્રહણ થયેલી જ છે. સદા ગ્રહણ જ છે. ગ્રહણ અને ત્યાગ એનામાં નથી. ગ્રહણત્યાગ એમાં નથી. આહાહા...! ગજબ વાત!

જૈનદર્શનના બે સિદ્ધાંત સૂક્ષ્મ છે. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડતું નથી. આહાહા...! એક પદાર્થ કોઈપણ બીજા પદાર્થને અડે નહિ. આહાહા...! આ શરીરને આત્મા અડે નહિ. આત્મા શરીરને અડે નહિ. અને કમબદ્ધ. દ્રવ્યમાં કમસર, કમસર, કમવર્તી, કમબદ્ધ, કમનિયમિત બધું એકાર્થ છે. એક પછી એક કમબદ્ધપર્યાય છે. પણ એની દૃષ્ટિ, કમબદ્ધનો નિર્ણય કરનારની દૃષ્ટિ, જ્ઞાયકભાવ ઉપર દૃષ્ટિ છે. એ કારણે જ્ઞાયકભાવ પરના ત્યાગગ્રહણથી શૂન્ય છે. આહાહા...! આવી વાત!

અહીં તો કંદમૂળ ખાવા નહિ, લીલોતરી ખાવી નહિ, વ્રત પાળવા, છ પરબી બ્રહ્મચર્ય પાળવું, ફલાણું ન ખાવું. એ બધી પરની વાતું છે, બાપુ! ખાય કોણ? પીવે કોણ? અડે નહિ એને ખાય-પીવે કોણ? આહાહા...! પણ એ વાત અંતરમાં વાસ્તવિક રીતે, રાગથી પૃથક્ થયા વિના યથાર્થપણે અંદરમાં બેસતી નથી. આહાહા...! ભલે ગમે તેટલો રાગ હોય, પ્રશસ્ત રાગ હોય, પણ એ રાગથી પૃથક્ થયા વગર ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન, રાગના ત્યાગગ્રહણ રહિત એવી ચીજ છે, એનું ભાન થયા વિના, એના અનુભવ વિના બધું શૂન્ય છે. આહાહા...! એ અહીં કહ્યું. ત્યાગગ્રહણથી શૂન્ય.

‘પરમ તત્ત્વમાં સ્થિત...’ પરમતત્ત્વ ભગવાન, એમાં સ્થિત ‘સહજદર્શનાદિરૂપ કારણશુદ્ધસ્વરૂપને યુગપદ્ જાણવામાં સમર્થ...’ છે. આહાહા...! એ તો કારણપરમાત્માને જાણવામાં સમર્થ છે અને પ્રગટ પર્યાયને જાણવામાં એક સાથે સમર્થ છે. જાણવાનો સ્વભાવ

છે એ કોને ન જાણે? અને એને મુદ્દત શી? કે ભાઈ! બે સમય કે ત્રણ સમય લાગે એવી મુદ્દત નથી. એક જ સમયમાં સ્વ અને પરને જાણે. પોતામાં રહીને પરને અડચા વિના, પોતાના ક્ષેત્રમાં રહીને, પોતાના ક્ષેત્રમાં જે શરીર છે, ત્યાં આત્મા છે પણ એ ક્ષેત્ર ભિન્ન છે. શરીરનું ક્ષેત્ર ભિન્ન છે, આત્માનું ક્ષેત્ર ભિન્ન છે. આહાહા...! આવી વાત છે.

‘એવી સહજજ્ઞાનજ્યોતિ વડે જેમાંથી સમસ્ત સંશયો દૂર કરવામાં આવ્યા છે એવા સ્વરૂપવાળા હોવાને લીધે ‘અતીન્દ્રિય’ છે,...’ ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય સ્વરૂપ છે. કેમ કે પરને કદી અડચો જ નથી. ‘સમસ્ત સંશયો દૂર કરવામાં આવ્યા છે...’ આ કેમ થશે? કેમ હશે? એવા સંશયની ગંધ નથી. એવો પ્રભુ ચૈતન્ય નિઃસંદેહ, નિષ્કારણ, પરના કારણ વિના પોતાના નિજ કારણપરમાત્માથી સાબિત-સિદ્ધ છે. આહાહા...! એની દૃષ્ટિ કરવી, એનું જ્ઞાન કરવું, એમાં લીનતા કરવી, એ આખા બાર અંગનો સાર છે. બાકી બધી બહારની વાતું, ધમાલ-ધમાલ. આહાહા...! બહારમાં એમ લાગે, પાંચ-દસ લાખ રૂપિયા ખર્ચે, ધમાલ મોટા વરઘોડા કાઢે અને જાણે માણસોને આમ.. નાળિયેર ને, ચાંદીના નાળિયેર માથે ચઢાવીને સેંકડો બાયું (નીકળે)... ઓહોહો...! શું છે? પ્રભુ! રાગનો ત્યાગગ્રહણ સ્વરૂપમાં નથી તો એ બહારની ચીજના ગ્રહણત્યાગ... આહાહા...! નીચે વાસણ પડ્યું છે, એને ઉપાડવું કે મૂકવું એ તો આત્મામાં છે જ નહિ. આહાહા...! આત્મા સિવાયની કોઈ ચીજ પોતાથી દૂર હોય કે નજીક હોય, પણ એનો ક્યારેય ગ્રહણ-ત્યાગ કર્યો જ નથી. આહાહા...! આખો દિ’ પ્રવૃત્તિ (કરે), એમાં કહે આ અધિકાર નથી. ‘ચંદુભાઈ’! આખો દિ’ પ્રવૃત્તિમાં તમારો અધિકાર નથી એમ કહે છે. આહાહા...!

‘જેમાંથી સમસ્ત સંશયો દૂર કરવામાં આવ્યા છે એવા સ્વરૂપવાળા હોવાને લીધે ‘અતીન્દ્રિય’ છે,...’ આહાહા...! આ રાગ હતો અને રાગ મેં છોડ્યો, એ સંશય પણ દૂર થઈ ગયો. આહાહા...! મારામાં રાગ છે અને મેં રાગ છોડ્યો, એવો સંશય છે નહિ. વસ્તુમાં એવો સંશય નથી. આહાહા...!

‘મળજનક ક્ષાયોપશમિકાદિ વિભાવસ્વભાવોના...’ આહાહા...! મળજનિત. એ ક્ષાયોપશમ ને ઉપશમને બધા મળજનક કહે છે. કેમ કે જેમાં કર્મની અપેક્ષા લાગુ પડે છે તેને અહીંયા કર્મજનિત કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! ભગવાન પોતાના સ્વરૂપમાં પરની કોઈ અપેક્ષા નથી કે કર્મનો ક્ષય થયો માટે આત્માને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું એવી અપેક્ષા નથી. આહાહા...! અહીં તો આખો દિ’ કહે, ચાર ઘાતિકર્મનો નાશ થાય તો કેવળજ્ઞાન થાય છે. ઘાતિકર્મો રોક્યું છે. આત્માનું જ્ઞાન ઘાતિકર્મ ઘાત કર્યું છે. આહાહા...! ઘાત પણ કર્યો નથી અને છોડ્યું પણ નથી. આહાહા...! એ ચાર ઘાતિકર્મ આત્માએ કર્યાં નથી, અને એનો નાશ પણ કર્યો નથી. આહાહા...! એવો ભગવાન ભિન્ન, નિર્લેપ, અંદર ભિન્નસ્વરૂપ પડ્યો છે. આહાહા...!

‘મળજનક ક્ષાયોપશમિકાદિ...’ જે પરભાવ પર્યાયમાં છે, એના આશ્રયે તો મળ ઉત્પન્ન થશે. આહાહા...! પરનો આશ્રય તો એકબાજુ રહ્યો. શરીર, વાણી, મન, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર તો પર રહ્યા, પણ પોતાની પર્યાયમાં વિભાવભાવ છે, એ પણ મળજનિક (છે). આહાહા...! કર્મની અપેક્ષા લાગુ પડે છે. ભલે ઉદયમાં વિદ્યમાન નિમિત્ત છે, ઉપશમ આદિમાં નિમિત્તનો અભાવ, એટલી અપેક્ષાએ એ મળજનિક છે. આહાહા...! ભગવાનમાં એટલી અપેક્ષા લગાવવી એ પણ એક દોષ છે, કહે છે. આહાહા...! આવો માર્ગ હવે! અહીં કહે એકેન્દ્રિયની દળા પાળો અને લીલોતરીને હણો નહિ, લીલોતરીને ખાવ નહિ, એમાં ધર્મ થઈ ગયો. આહાહા...! મિથ્યાત્વનું પોષણ છે. પરવસ્તુનો ક્ષણે અને પળે ત્યાગગ્રહણ કર્યો, એવી બુદ્ધિમાં મિથ્યાત્વ, સત્ સ્વરૂપ ભગવાન, એનાથી વિરુદ્ધ અસત્ય મિથ્યા અભિપ્રાયનું પોષણ થાય છે. આહાહા...! આત્મા સિવાય કોઈ પરચીજનો કર્તા છું અને મારામાં છે માટે છોડું. છે નહિ એમાં છોડું ક્યાંથી આવ્યું? આહાહા...! તારી ચીજમાં એ છે જ નહિ ને. કર્મને છોડું એ પણ તારામાં નથી. આહાહા...!

અહીં તો ‘ક્ષાયોપશમિકાદિ વિભાવસ્વભાવોના અભાવને લીધે...’ અહીં તો ચારે ભાવને મલિનભાવ કહ્યા. ચારે-ઉદય, ઉપશમ, ક્ષાયોપશમ, ક્ષાયિક. ચારે આવરણ સંયુક્ત કહ્યું, ચારથી આત્માને અગોચર કહ્યો. પહેલા આવી ગયું છે. ચાર ભાવથી આત્મા અગમ્ય છે. એનો અર્થ, કે ચાર ભાવના આશ્રયથી એ જાણવામાં નથી આવતો. ચાર ભાવ આવરણ સંયુક્ત છે. કેમ કે એકમાં-ઉદયમાં નિમિત્ત છે, ત્રણમાં નિમિત્તની અપેક્ષા છે. એ વસ્તુ નહિ, વસ્તુ નિરપેક્ષ છે. નિરપેક્ષને - કોઈની અપેક્ષા લાગુ પડતી નથી. એવો ભગવાન અંદર બિરાજે છે. આહાહા...! એ ભગવાનના પત્તા લઈને... આહાહા...! એમાં સ્થાન જમાવીને, એમાં ધામ જમાવીને લીન થવું એ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. આહાહા...! બાકી બધી વાતું છે.

અહીં તો કીધું, ‘ક્ષાયોપશમિકાદિ વિભાવસ્વભાવોના અભાવને લીધે ‘નિર્મળ’ છે...’ ચાર વિભાવસ્વભાવ એમાં છે જ નહિ. ક્ષાયિક અને ક્ષાયોપશમભાવ પણ નથી. પર્યાય છે ને? પર્યાય દ્રવ્યમાં ક્યાં છે? પર્યાય જે છે... શરીર, કર્મ, મન ને વાણી તો દૂર ક્ષેત્ર, દૂર દ્રવ્ય, દૂર કાળ, દૂર ભાવ એમ વર્તે છે. આત્મા સિવાય મન, વાણી, દેહ, શરીર, સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર પોતાના કારણે વર્તે છે. સ્ત્રી, કુટુંબ, પરિવાર, પૈસો, મકાન એ સંસાર નથી. સંસાર એ આત્માની પર્યાયમાં પર વસ્તુ મારી, હું ગ્રહણ કરી શકું છું, એ મિથ્યાત્વભાવ સંસાર છે. પર્યાયને છોડીને ક્યાંય મિથ્યાત્વ રહેતું નથી. આહાહા...! આત્માનો સંસાર, આત્માની પર્યાયથી એક સમય પણ દૂર નથી રહેતો. આહાહા...!

‘નિર્મળ’ છે અને દ્રવ્યકર્મો તથા ભાવકર્મોના...’ આહાહા...! જડકર્મ અને રાગાદિ ભાવના ‘અભાવને લીધે ‘વિશુદ્ધાત્મા’ છે,...’ આહાહા...! વિશુદ્ધ તો શુભભાવને પણ કહે છે. અહીં વિ-શુદ્ધ. શુદ્ધમાં વિશુદ્ધ. એ પ્રકારે આત્મા શુદ્ધ છે. આહાહા...! એને સવારમાં અધશેર ચાનો

ઉકાળો મળે ત્યાં રાજી-રાજી થઈ જાય. આહાહા...! એમાં ભજિયા અને ચા સવારમાં ખાવા મળે.. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- એને અડે છે જ ક્યાં એ?

ઉત્તર :- માને છે ને? માને છે. અડે છે ક્યાં? આહાહા...!

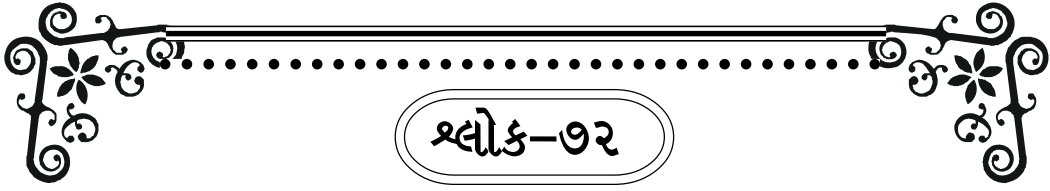
પરને અડતો નથી એ તીર્થંકરની વાત, એના ઘરની છે. દુનિયામાં કેવળજ્ઞાની સિવાય પરમાત્મા વીતરાગ ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ, એ સિવાય આવું કોઈએ ક્યાંય કહ્યું નથી. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડતું નથી. એવી વાત ભગવાન સિવાય બીજા કોઈએ કહી નથી. વાડામાં પણ એ વાત નથી ચાલતી. આહાહા...! વાડામાં પણ આ કરો... આ કરો... આ કરો.. આ કરો... આહાહા...! એક એ અને એક કમબદ્ધ. આહાહા...! સમય સમયે પર્યાય કમસર, કમબદ્ધ, કમનિયમિત જે નિયમે આવવાની છે, એમ પર્યાય આવે છે. એની દૃષ્ટિ દ્રવ્ય ઉપર હોવી જોઈએ. આહાહા...! એ શબ્દ જ સાંભળવા મળ્યો નથી. સંપ્રદાયમાં તો એ પણ નથી. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, ‘વિશુદ્ધાત્મા’...’ એને કોઈની અપેક્ષા નથી. આહાહા...! દયા, દાનનો રાગ કરવો એ તો આત્મામાં નથી, પણ દયા, દાનનો ત્યાગ કરવો એ પણ આત્મામાં નથી. આહાહા...! ગજબ છે. પ્રભુ તો ચૈતન્યબિંબ છે. કોનો ત્યાગ કરે? કોને ગ્રહણ કરે? કદી કોઈને અડ્યો પણ નથી, સ્પર્શ્યો પણ નથી, તો કોનો ત્યાગગ્રહણ કરે? એવી ચીજ ઉપર દૃષ્ટિ ગયા વિના મિથ્યાત્વનો, મળનો નાશ નથી થતો. આહાહા...! બહારથી ભલે કુદેવ, કુગુરુ, કુશાસ્ત્ર છોડે, સુદેવ, સુગુરુ, સુશાસ્ત્ર માને, એ તો નવમી ઐવેયકે ગયેલા અભવી પણ માને. નવમી ઐવેયકે ગયા ત્યારે અભવી પણ દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રને માનતો હતો. સ્વ-પર નહિ. આહાહા...! એ શ્રદ્ધા પણ કાંઈ આત્મજ્ઞાન નથી. પરની શ્રદ્ધા અને પરનું જ્ઞાન કંઈ આત્મજ્ઞાન નથી. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, ‘તેવી જ રીતે સંસારમાં પણ આ સંસારી જીવો કોઈ નયના બળે...’ આહાહા...! ચોખ્ખું ન કર્યું. કેમ ન કર્યું? ‘કોઈ નયના...’ આહાહા...! ‘કોઈ નયના બળે (કોઈ નયથી) શુદ્ધ છે.’ આહાહા...! કોઈ નયથી શુદ્ધ છે. એ નય જ નય છે—શુદ્ધનય એ જ નય છે. આહાહા...! પોતાને પરમાત્મ સ્વરૂપે પકડવો એ જ નય છે. વ્યવહારનય તુચ્છ છે. એ વ્યવહારનય, એનો વિષય છે પણ બિલકુલ આશ્રય કરવાલાયક નથી. આહાહા...! ભાષા કેવી છે બધી? કે ‘કોઈ નયના બળે...’ કોઈ નયના બળે. વાસ્તવિક જેને નય કહે છે, એ શુદ્ધનયને નય કહે છે. એટલે કોઈ નય કહ્યું છે. અશુદ્ધ ને વ્યવહારનય એ નય જ નથી. કથનમાત્ર વાત છે. આહાહા...!

‘કોઈ નયના બળે (કોઈ નયથી) શુદ્ધ છે.’ કોઈ નયથી અર્થાત્ પોતાના સ્વરૂપની દૃષ્ટિથી શુદ્ધ જ છે. એને વળી નય લાગુ પાડવા કે આ પાડવા એ તો કોઈ નય એ નય. ત્રિકાળ

આનંદકંદ પ્રભુ, એનું સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કરો, જેથી જન્મ-મરણનો અંત આવે છે. એ વિના લાખ ક્રિયાકાંડ કરે, ચોવિહાર કરે, આહાર ત્યાગ કરે, મહિના-મહિનાના અપવાસ કરે એમાં કાંઈ ધર્મ નથી. આહાહા...! કરોડો રૂપિયા ખર્ચાને લાખ મંદિર બનાવે. બહારમાં ધમાલ કરે. ઓહોહો...! ફલાણા માણસે પાંચ લાખ લખાવ્યા, ફલાણાએ દસ લાખ લખાવ્યા. ત્યાં લોકોના રૂંવાટા ઊભા થઈ જાય. આહાહા...! શું છે પણ, પ્રભુ! પાંચ લાખ, દસ લાખ અને કરોડ અને બે કરોડ, એ તો ધૂળ છે. એને તો કદી આત્મા અડ્યો પણ નથી. આત્મા તો એ ચીજને અડ્યો જ નથી ને. તો એણે છોડ્યું ક્યાંથી? તો એણે દીધા એમ કેમ આવ્યું? એ ચીજને અડતો નથી તો એ ચીજ બીજાને આપી (એ ક્યાં રહ્યું?). આહાહા...! એ એને કારણે જાય છે, આવે છે. એવી ચીજ આકરી છે, પ્રભુ! વીતરાગનો માર્ગ ઘણો... કોઈ કહે કે પણ વ્યવહારનય છે નહિ? છે ને. બધું કથનમાત્ર છે. આહાહા...! કહેવામાત્ર છે, જાણવામાત્ર છે. કહેવામાત્રનો અર્થ જાણવામાત્ર છે. આદરવામાત્ર નથી. આદરવામાત્ર ત્રિકાળી શાયકભાવ તદ્દન શુદ્ધ... આહાહા...!

શ્લોક-૭૨

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

શુદ્ધાશુદ્ધવિકલ્પના ભવતિ સા મિથ્યાદશિ પ્રત્યહં
 શુદ્ધં કારણકાર્યતત્ત્વયુગલં સમ્યગ્દશિ પ્રત્યહમ્ ।
 इत्थं यः परमागमार्थमतुलं जानाति सद्दक् स्वयं
 सारासारविचारचारुधिषणा वन्दामहे तं वयम् ॥७२॥

[હવે ૪૮મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે :]

[શ્લોકાર્થ :-] શુદ્ધ-અશુદ્ધની જે 'વિકલ્પના તે મિથ્યાદષ્ટિને હંમેશાં હોય છે; સમ્યગ્દષ્ટિને તો હંમેશાં (એવી માન્યતા હોય છે કે) કારણતત્ત્વ અને કાર્યતત્ત્વ બન્ને શુદ્ધ છે. આ રીતે પરમાગમના અતુલ અર્થને સારાસારના વિચારવાળી સુંદર બુદ્ધિ વડે જે સમ્યગ્દષ્ટિ સ્વયં જાણે છે, તેને અમે વંદન કરીએ છીએ. ૭૨.

૧. વિકલ્પના = વિપરીત કલ્પના; ખોટી માન્યતા; અનિશ્ચય; શંકા; ભેદ પાડવા.

શ્લોક-૭૨ ઉપર પ્રવચન

‘[હવે ૪૮મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્લોક કહે છે :]’

શુદ્ધાશુદ્ધવિકલ્પના ભવતિ સા મિથ્યાદશિ પ્રત્યહં
શુદ્ધં કારણકાર્યતત્ત્વયુગલં સમ્યગ્દશિ પ્રત્યહમ્ ।
इत्थं यः परमागमार्थमतुलं जानाति सद्दक् स्वयं
सारासारविचारचारुधिषणा वन्दामहे तं वयम् ॥७२॥

આહાહા...! આ મુનિની ભાષા. ‘શુદ્ધ-અશુદ્ધની જે વિકલ્પના તે મિથ્યાદષ્ટિને હંમેશાં હોય છે;...’ આહાહા...! એકરૂપ ભગવાન ત્રિકાળી, એમાં શુદ્ધ અને અશુદ્ધ એવા ભેદ, પર્યાયદષ્ટિ જેને રહે છે... આહાહા...! એ મૂંઢ જીવ છે. આહાહા...! કેમ શુદ્ધ-અશુદ્ધની અપેક્ષા રાખે છે. આ શુદ્ધ હતું, શુદ્ધ થયો, તો અશુદ્ધની અપેક્ષા રહી ગઈ. અશુદ્ધનો ત્યાગ કર્યો, તો અશુદ્ધનો ત્યાગ અને શુદ્ધનું ગ્રહણ (થયું). આહાહા...! એ ‘શુદ્ધ-અશુદ્ધની જે વિકલ્પના...’ ‘વિપરીત કલ્પના; મિથ્યા માન્યતા; અનિશ્ચય; શંકા; ભેદ પાડવા...’ આહાહા...! બહુ આકરી વાત, બાપુ! એવી માન્યતા ‘મિથ્યાદષ્ટિને હંમેશાં હોય છે;...’ આહાહા...! એક સમય પણ પરની કર્તાબુદ્ધિ અને રાગની ત્યાગબુદ્ધિ વિના એની દષ્ટિ એક સમય પણ રહી નથી. આહાહા...! પરની કર્તાબુદ્ધિ, રાગાદિના ગ્રહણત્યાગ એવી બુદ્ધિ મિથ્યાબુદ્ધિ છે. કહ્યું? કે ‘શુદ્ધ-અશુદ્ધની જે વિકલ્પના...’ શુદ્ધ-અશુદ્ધ જે પર્યાયના ભેદો... આહાહા...! ‘તે મિથ્યાદષ્ટિને હંમેશાં હોય છે;...’ આહાહા...! દરેક સમયે જ્ઞાયકભાવનો અભાવ હોવાથી પર તરફની ચીજમાં ગ્રહણત્યાગની બુદ્ધિ, રાગ મારો નથી એવો ત્યાગ, એવી બુદ્ધિ પર્યાયબુદ્ધિ મિથ્યાદષ્ટિને હોય છે. આહાહા...! આકરું કામ.

મુમુક્ષુ :- ઝાઝો ભાગ આવો જ છે.

ઉત્તર :- દુનિયામાં એ જ છે. દુનિયા કોને કહે? આહાહા...!

‘શુદ્ધ-અશુદ્ધ જે વિકલ્પના...’ વિપરીત કલ્પના. અરે...! શુદ્ધ એ વિપરીત કલ્પના! આહાહા...! એ શુદ્ધ પર્યાયની અપેક્ષાએ. આ અધિકાર શુદ્ધભાવ અધિકાર છે. એ શુદ્ધભાવ પર્યાયની વાત નથી. એ શુદ્ધભાવ ધ્રુવનો અધિકાર છે. આ શુદ્ધભાવ જે છે એ ધ્રુવનો અધિકાર છે. શુદ્ધભાવ એટલે આ પર્યાયનો અધિકાર નથી. આહાહા...! ‘શુદ્ધ-અશુદ્ધ જે વિકલ્પના...’ એવી પર્યાયબુદ્ધિ થઈ. આહાહા...! આકરું કામ છે, પ્રભુ! વાત કાને પડવી મુશ્કેલ પડે. આહાહા...! એમાં અંદર દોરાઈ જવું, ચૈતન્યમાં અંદર દોરાઈ જવું. આહાહા...! જ્યાં કાંઈ નથી, જેમાં પર્યાય નથી, ભેદ નથી. શુદ્ધ-અશુદ્ધનો ભેદ જેમાં છે જ નહિ. આહાહા...! એવી ચીજમાં ન રહેવું એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. ‘સમ્યગ્દષ્ટિને તો...’ આહાહા...! ઓલામાં પણ સદાય

વાપર્યું છે.

‘શુદ્ધ-અશુદ્ધની જે વિકલ્પના તે મિથ્યાદષ્ટિને હંમેશાં હોય છે;...’ આહાહા...! ક્ષણે અને પળે પરનો ત્યાગગ્રહણ, એ બુદ્ધિ અજ્ઞાનીને સદા-નિરંતર રહે છે. જે આત્મા પરના ત્યાગગ્રહણ રહિત છે, પણ એ ત્યાગગ્રહણની બુદ્ધિ અજ્ઞાનીને સદાય રહે છે. આહાહા...! કહો, રાજપાટ છોડે, કુટુંબકબીલા છોડે તો સંસાર છોડ્યો. પ્રભુ! એને સંસાર નથી કહેતા. સંસાર તો એક મલિન અવસ્થા છે. મલિન અવસ્થા દ્રવ્ય સિવાય ક્યાંય રહેતી નથી. આહાહા...! બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, વેપાર, ધંધો એ સંસાર નથી. એ તો પર ચીજ છે. આહાહા...! પરને અને આત્માને સ્પર્શ નથી. આહાહા...! આકરું કામ છે. એક પરમાણુ બીજા પરમાણુને સ્પર્શે નહિ. અને આ બધા પિંડ પડ્યા છે. પરમાણુના પિંડ-જથ્થા પડ્યા છે. એમાં એક એક પરમાણુ, પોતાના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવથી ભિન્ન કામ કરે છે. બીજા પરમાણુની સાથે મેળ નથી. એનું ક્ષેત્ર ભિન્ન, દ્રવ્ય ભિન્ન, કાળ ભિન્ન, ભાવ ભિન્ન. આહાહા...!

દરેક પરમાણુના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ ભિન્ન (છે). તો તું તો આત્મા છો ને, પ્રભુ! એ તો જડ છે. જડના પણ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ જુદા. સ્કંધ તરીકે જોવામાં આવે છે, છતાં અંદરના પરમાણુ... ૮૭ ગાથામાં કહ્યું છે, કે સ્કંધ પિંડમાં રહેલા છતાં પરમાણુ પોતાની પર્યાયને કરે છે તો બીજાને સ્પર્શતા નથી. આહાહા...! સ્કંધમાં રહેલા પરમાણુ પોતાનું કામ કરે છે. પોતાની પર્યાય પરિણમિત કરે છે. પર પરમાણુના કારણે પોતામાં કાંઈ થયું. બે ગુણ ચીકાશથી ચાર ગુણ ચીકાશ થઈ, એ ચાર ગુણ ચીકાશ થઈ. એ ચાર ગુણ ચીકાશ પરમાણુના સંબંધમાં થઈ, એ વાત તદ્દન ખોટી છે. આહાહા...! આવી વાત કાને પડવી મુશ્કેલ છે. અંદર બેસવી (મહા મુશ્કેલ છે). આહાહા...!

‘જે વિકલ્પના મિથ્યાદષ્ટિને હંમેશાં હોય છે; સમ્યગ્દષ્ટિને...’ આહાહા...! ‘તો હંમેશાં (એવી માન્યતા હોય છે કે) કારણતત્ત્વ અને કાર્યતત્ત્વ બન્ને શુદ્ધ છે.’ આહાહા...! કારણ તત્ત્વ ત્રિકાળી શુદ્ધ છે, કાર્યતત્ત્વ વર્તમાન શુદ્ધ કેવળજ્ઞાન એ શુદ્ધ છે અને એનું કારણતત્ત્વ મોક્ષનો માર્ગ એ પણ શુદ્ધ જ છે. આહાહા...! પણ છતાં એ વ્યવહારનયનો વિષય છે. મોક્ષનો માર્ગ અને મોક્ષ એ પર્યાયનયનો વિષય છે, વ્યવહારનયનો વિષય છે. આહાહા...! અહીં સુધી લઈ જવું, રખડવાના કામ આડે નવરાશ ન મળે. રખડવાના કામ આડે... આહાહા...! આ વાજુ વાગે છે એ વાજામાં હાથ અડે છે માટે વાગે છે એમ નહિ. એને હાથ અડતા જ નથી. કોણ માને? પાગલ જેવું લાગે. આહાહા...!

‘સમ્યગ્દષ્ટિને તો...’ સત્યદષ્ટિવંતને ‘હંમેશાં કારણતત્ત્વ અને કાર્યતત્ત્વ બન્ને શુદ્ધ છે.’ આહાહા...! ત્રિકાળી શુદ્ધ છે અને પર્યાય પણ શુદ્ધ જ છે. પૂર્ણ પર્યાય સિદ્ધ એ પણ શુદ્ધ જ છે. આહાહા...! અશુદ્ધ હતો અને શુદ્ધ ટળ્યું એમ પણ નથી. એટલી અપેક્ષા પણ નથી. એ તો ત્રિકાળ... એમ કહ્યું ને? ‘કારણતત્ત્વ અને કાર્યતત્ત્વ બન્ને સદા શુદ્ધ છે.’ એમ આવ્યું

ને? સદા શુદ્ધ છે. આહાહા...! પહેલા અશુદ્ધ હતો અને અશુદ્ધતા ટાળી 'એમ નથી' છે કે નહિ અંદર? 'હંમેશાં...' બન્નેમાં. મિથ્યાદષ્ટિમાં હંમેશાં છે, સમ્યગ્દષ્ટિમાં હંમેશાં છે. ઓહોહો...!

'કારણતત્ત્વ અને કાર્યતત્ત્વ બન્ને શુદ્ધ છે.' પ્રભુ ત્રિકાળ પણ શુદ્ધ છે અને તેની પર્યાય પણ શુદ્ધ જ છે. આહાહા...! અશુદ્ધને તો આત્મા અડતો પણ નથી. પર્યાયમાં છે પણ દ્રવ્ય અડતું નથી. દ્રવ્ય તો શુદ્ધાશુદ્ધ પર્યાયથી રહિત છે. આહાહા...! 'આ રીતે પરમાગમના અતુલ અર્થને...' આહાહા...! આવું કોણ માને? આવું કોણ માને? 'પરમાગમના અતુલ અર્થને સારાસારના વિચારવાળી સુંદર બુદ્ધિ વડે...' આહાહા...! ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ, જિનેશ્વરદેવ, અરિહંત પરમાત્મા વર્તમાનમાં મોજૂદ છે. મહાવિદેહમાં વર્તમાન મોજૂદ છે. અને મહાવિદેહમાં પણ આ આત્મા અનંતવાર ગયો. ભગવાનના સમવસરણમાં અનંતવાર ગયો પણ પોતે પોતા તરફ દષ્ટિ કરી નહિ. આહાહા...! પરની દષ્ટિ રહી કે ભગવાન આવા છે... ભગવાન આવા છે... ભગવાન આવા છે. અને એની દષ્ટિ કરવાથી લાભ થશે. એ મિથ્યાદષ્ટિ છે. અર..ર..! આ ગજબ વાત! આકરું લાગે. સંપ્રદાયમાં તો આ ચાલે નહિ, કે ભગવાનનું પાંચ પરમેષ્ઠીનું સ્મરણ એ અશુદ્ધ અને મલિન બંધનું કારણ છે. આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, કે સમ્યગ્દષ્ટિ 'પરમાગમના અતુલ અર્થને સારાસારના વિચારવાળી...' એ શું કહ્યું? ભગવાનની વાણી જે પરમાગમ છે, 'ૐકાર ધ્વનિ સુણી, અર્થ ગણધર વિચારે, 'ૐકાર ધ્વનિ સુણી અર્થ ગણધર વિચારે...આહાહા...! 'રચી આગમ ભવિક્ષણવ સંશય નિવારે.' આહાહા...! એ અહીંયા કહે, આ પરમાગમનો સાર. આ પરમાગમનો સાર છે. જે આગમનું જ્ઞાન કરીને અશુદ્ધતાથી લાભ થાય અને અશુદ્ધતા મારામાં છે, એ પર્યાયબુદ્ધિ રહે એણે પરમાગમનો સાર જોયો નથી. આહાહા...!

વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ, એની દિવ્યધ્વનિમાં એકભવતારી ઇન્દ્રો જેની સભામાં જાય છે. એકભવતારી ઇન્દ્ર સભામાં જાય છે. ઇન્દ્ર કોને કહે? બાપુ! ઉર લાખ વૈમાન. એક-એક વૈમાનમાં અસંખ્ય દેવ, એવા ઉર લાખ વિમાનનો સ્વામી, બિલકુલ માને નહિ. એ મારી ચીજ છે અને હું સ્વામી છું, એમ બિલકુલ માને નહિ. આહાહા...! એ ભગવાનના સમવસરણમાં સાંભળવા જાય છે.

ત્યારે કોઈ એમ કહે, પરથી કાંઈ થતું નથી તો સાંભળવા શું કામ જાવ છો? આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એ 'વઢવાણ'વાળા 'કેશુભાઈ' છે ને? એને કોઈએ પ્રશ્ન કર્યો. 'કેશુભાઈ' બુદ્ધિવાળો માણસ છે. એને બીજાએ પ્રશ્ન કર્યો, કે તમે નિમિત્તને માનતા નથી અને નિમિત્ત પાસે વારંવાર જાવ છો. એ તો વિરુદ્ધ થઈ ગયું. નિમિત્તથી થાય નહિ એમ માનો અને વારંવાર 'સોનગઢ' જાવ છો. ત્યારે નિમિત્તથી લાભ થયા વગર કઈ રીતે જાવ છો? ('કેશુભાઈ'એ) કહ્યું કે, પ્રભુ! અમે નિમિત્તથી થતું નથી એ દઢ કરવા માટે જઈએ છીએ. 'વઢવાણ'વાળા 'કેશુભાઈ' છે ને?

મુમુક્ષુ :- આ દૃઢતા તો નિમિત્ત કરાવે છે ને? કે નિમિત્તથી કાંઈ થાય નહિ.

ઉત્તર :- બિલકુલ નહિ.. બિલકુલ નહિ. નિમિત્ત અડતું નથી, નિમિત્તની વાણી અડતી નથી. નિમિત્તની વાણી અંદર પડે તો સમ્યગ્જ્ઞાન થાય એમ નથી. આહાહા..! ગજબ વાત છે, બાપુ! વીતરાગ જિનેશ્વરદેવ ત્રિલોકનાથ, એની વાણી ક્યાંય નથી. આહાહા..! ઉંઘી વાણીએ જગતને ચડાવી દીધા છે. આહાહા..!

અહીં તો કહે છે, કે એ 'કારણતત્ત્વ અને કાર્યતત્ત્વ બન્ને શુદ્ધ છે. આ રીતે પરમાગમના અતુલ અર્થને સારાસારના..' ભાષા શું કહે છે? પરમાગમમાંથી... આહાહા..! 'અતુલ અર્થને સારાસારના...' આહાહા..! ડાહ્યાપુરુષ, જ્ઞાનીપુરુષ એ પરમાગમમાંથી 'અતુલ અર્થને સારાસારના...' કાઢીને. આહાહા..! પરમાગમમાંથી આવું કાઢ્યું. પરમાગમે એમ કહ્યું. આહાહા..! પરમાગમે એમ કહ્યું તો... એમ લીધુંને? આહાહા..! 'પરમાગમના અતુલ અર્થને સારાસારના વિચારવાળી સુંદર બુદ્ધિ વડે...' આહાહા..! જે આગમ સાંભળીને અંતરના નિજ અવલંબનમાં લાભ માને એ આગમનો સાર છે. બાર અંગનો સાર અનુભૂતિ કરવી એ છે. કોઈ બાર અંગ ભણ્યા એટલે વિશેષ છે એમ નથી. એ લખ્યું છે. બાર અંગ ભણ્યો એ કાંઈ વિશેષ છે, એમ નથી. એ તો વિકલ્પ છે.

અંદરમાં ભગવાન પૂર્ણાનંદની સત્તા, અનાદિ એકરૂપ સત્તા રાખનાર, પ્રભુ! એને જેણે પકડી લીધો એ આગમના આખા સારમાંથી એ સાર કાઢી લીધો. આગમમાં આ સાર કહેવો હતો. આહાહા..! શાસ્ત્રમાં આ કહેવું હતું. કોઈ કહે, ભગવાનની વાણી આવી છે, તેવી છે, બધી છે, પ્રભુ! વીતરાગની વાણીમાં સાર અસારના વિચારવાળા કે આ અસાર છે અને સાર છે, એના વિચારવાળા... આહાહા..! 'સુંદર બુદ્ધિ વડે...' આહાહા..! સુંદર મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન દ્વારા. ઓહોહો..! બાર અંગમાં લાખો-કરોડો વાત આવે. કથાનુયોગ, ચરણાનુયોગ, દ્રવ્યાનુયોગ, કરણાનુયોગની અનેક વાત આવે. પણ 'સારાસારના વિચારવાળી...' સુધર્મી એમાંથી સાર કાઢે છે, કે પરમાગમ એમ કહે છે... આહાહા..! કે સ્વયં આત્મા શુદ્ધ છે, ત્રિકાળ શુદ્ધ છે એમ કહે છે. સાંભળીને ગમે તેટલું સાંભળે, પણ ભગવાન અશુદ્ધતાથી ટળીને શુદ્ધતા (પ્રગટે) એટલી અપેક્ષા પણ એને નથી. આહાહા..! એ તો એક ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ એકરૂપ શુદ્ધ ત્રિકાળ છે. ગ્રહીત મિથ્યાત્વ અને અગ્રહીત મિથ્યાત્વનું સેવન કરે છે, તો પણ દ્રવ્યમાં કાંઈ નથી. દ્રવ્ય તો શુદ્ધ ભગવાન પરમેશ્વર છે. આહાહા..! આગમમાંથી આ કાઢ્યું. પરમાગમમાંથી આ કાઢ્યું. એનો અર્થ કે પરમાગમે આ કહ્યું. આહાહા..!

પરમાગમ. એકલો આગમ શબ્દ વાપર્યો નથી. પરમાગમ એમ કહ્યું ને? દ્વિગંબર શાસ્ત્ર એ પરમાગમ છે. પ્રભુને દુઃખ લાગે શું કરે? વીતરાગના પરમાગમ તો દ્વિગંબર શાસ્ત્રો એ પરમાગમ છે. બાકી બીજા કહે એ પરમાગમ નથી. આહાહા..! બહુ દુઃખ લાગે, પ્રભુ! તું કોણ છે? તને અશુદ્ધતા કહેવી? અશુદ્ધતા ટળી એમ કહેવું એ તને શોભતું નથી. આહાહા..!

પ્રભુ! તને અશુદ્ધતા હતી અને ટળી એમ કહેવું શોભતું નથી, નાથ! આહાહા...! એનાથી બીજી વિરુદ્ધ વાતું કરનારા સંપ્રદાયને નામે ચલાવે, આટલા વ્રત કરે તો આમ થાય, અહમ કરે તો આમ થાય, એમાં અહમ ઉપર એક પોરસી ચઢાવે તો પરચીસ અપવાસનો લાભ થાય. આહાહા...! આમ જે ચલાવી દીધું એણે આગમનો સાર જાણ્યો નહિ. આહાહા...!

અહીં તો પરમાત્માએ કહેલા આગમો, ત્રિલોકનાથે કહેલા દિવ્યધ્વનિ આગમ, ત્યાં સારાસારના વિચાર કરનારાઓ ‘સુંદર બુદ્ધિ વડે જે સમ્યગ્દષ્ટિ સ્વયં જાણે છે,...’ સ્વયં જાણે છે. હું ત્રિકાળ શુદ્ધ છું એમ સ્વયં જાણે છે. મારામાં અશુદ્ધતા હતી અને અશુદ્ધતા ટળી એમ પણ નથી. આહાહા...! આવી વાત! આહાહા...! કેટલી વાત લીધી? દેવે એમ કહ્યું, વાણીમાં પણ એ કહ્યું, વાણીમાંથી સારાસારનો વિચાર કાઢીને એ કાઢ્યું. એ ત્રણ વાત થઈ ને? દેવ સર્વજ્ઞની વાણીમાં પણ એ સાર કહ્યો— શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ. અને શુદ્ધ-અશુદ્ધની વાત છૂટી ગઈ. આહાહા...! ભગવાને આમ કહ્યું, વાણીમાં એમ આવ્યું અને સમ્યગ્દષ્ટિએ એમ કાઢ્યું. આહાહા...! આગમમાંથી એ વાત કાઢી તે આગમને જાણે છે, બીજી રીતે કાઢે તો એ આગમને જાણતા નથી, ભગવાનને જાણતા નથી. આગમને જાણે છે એ ભગવાનને જાણે છે અને આત્માને જાણે છે. પરને ન હણવું એ જ્ઞાનીનો જ્ઞાનસાર છે. ‘एवं तु नाणीनो सारं जं न हिंसा परं’ ‘अहिंसा स्वयं चेव’ પરને ન હણવું એ સિદ્ધાંતનો સાર. ‘एता वतं विआणीआ’ આટલું જાણે એણે બધું જાણ્યું. આહાહા...!

સંપ્રદાયમાં ૨૧-૨૧ વર્ષ રહ્યા. આ શબ્દ કાને પડ્યો નહોતો. અમારા સંપ્રદાયના ગુરુ બહુ શાંત હતા. કષાય મંદ હતા. ‘હીરા એટલા હીર, બાકી સૂતરના ફાળકા.’ એમ એવી ઉપમા હતી એની. પણ આ વાત કાને પડેલી નહિ. આહાહા...! એ કરતાં તો આ ભાગ્યશાળી જીવોને કાને પડે છે. આહાહા...! એ વાત કાને પડેલી નહિ. જુઓ તો શાંત શાંત હતા. ૪૬ વર્ષની દીક્ષા, ૧૨ વર્ષની ઉંમરે લીધેલી. ૫૮ વર્ષે જંગલમાં દેહ છૂટી ગયો. ડચુરો ચડ્યો. આહાહા...! પણ એ જ્યારે વ્યાખ્યાનમાં એમ કહે, કે ‘एवं तु नाणीनो सारं जं न हिण्ड परं’ પરને ન હણવું જ્ઞાનીના જ્ઞાનનો સાર છે, એમ કહેતા. ‘एवं तु नाणीना सारं जं न हिण्ड परं’ આહાહા...! અહિંસા સંયમ છે. એ પરને ન હણવું એ અહિંસા સિદ્ધાંતનો સાર છે. ‘एता वतं विआणीआ’ આહાહા...! આટલું જાણે એણે બધું જાણ્યું એમ કહેતા હતા. બહુ નરમ હતા. નરમ હતા. ઉદ્ધત નહિ, ઘમંડ નહિ. સભામાં બે-બે હજાર માણસો આવતા. ‘રાજકોટ’માં તો બહુ નામ હતું. શાંત-શાંત. અરે...રે...! ભગવાન! આ વાણી કાને પડે નહિ. આહાહા...!

ભગવાન એમ કહે છે, કે પ્રભુ! તું શુદ્ધ-અશુદ્ધના ભેદને છોડી દે. તું ત્રિકાળી શુદ્ધ સ્વરૂપ જ છો. આગમમાં એમ કહ્યું છે, મેં એમ કહ્યું, અને તું પણ એમ કાઢ. આહાહા...! ‘સારાસારના વિચારવાળી સુંદર બુદ્ધિ વડે...’ આહાહા...! પોતાની કલ્પના દ્વારા નહિ. પણ

આગમમાં, ભગવાનની વાણીમાં જે કહ્યું છે, એની ‘સુંદર બુદ્ધિ વડે...’ સાર કાઢીને ‘સમ્યગ્દષ્ટિ સ્વયં જાણે છે, તેને અમે વંદન કરીએ છીએ.’ સ્વયં જાણે છે કે અમે તો અનાદિઅનંત ચૈતન્યમૂર્તિમાંથી ખસ્યા નથી, હટ્યા નથી. મારા દ્રવ્યમાં કદી અશુદ્ધતા આવી નથી. અશુદ્ધતા દ્રવ્યને સ્પર્શતી નથી. અરે...! શુદ્ધતા દ્રવ્યને સ્પર્શતી નથી, પ્રભુ! આહાહા...! ભગવાને એમ કહ્યું, વાણીમાં એમ આવ્યું. આહાહા...! સુંદર બુદ્ધિવાળાએ એમાંથી ઈ કાઢ્યું. સુંદરબુદ્ધિવાળાએ એમ કાઢ્યું. આહાહા...! બહુ સરસ વાત આવી. આહાહા...!

‘સ્વયં જાણે છે,...’ એ સમ્યગ્દષ્ટિ કોઈ પરની અપેક્ષા વિના સ્વયં જાણે છે. આહાહા...! ગુરુ અને શાસ્ત્રની અપેક્ષા એમાંથી કાઢ્યું, પણ એ સ્વયં કાઢ્યું છે. આહાહા...! ‘તેને અમે વંદન કરીએ છીએ.’ લ્યો, વાત પૂરી. (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)